

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 14 grudnia 2023 r.¹

Sprawy połączone od C-684/22 do C-686/22

S.Ö.
przeciwko
Stadt Duisburg (C-684/22)
i
N.Ö.,
M.Ö.
przeciwko
Stadt Wuppertal (C-685/22)
i
M.S.,
S.S.
przeciwko
Stadt Krefeld (C-686/22)

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Verwaltungsgericht Düsseldorf (sąd administracyjny w Düsseldorfie, Niemcy)]

Odesłanie prejudycjalne – Obywatelstwo Unii – Artykuł 20 TFUE – Obywatelstwo państwa członkowskiego i państwa trzeciego – Nabycie obywatelstwa państwa trzeciego – Utrata z mocy prawa obywatelstwa państwa członkowskiego i obywatelstwa Unii – Indywidualna ocena skutków – Wcześniejszy wniosek o zachowanie obywatelstwa

I. Wprowadzenie

1. W jakim zakresie przepisy państwa członkowskiego dotyczące obywatelstwa, które przewidują, że obywatele tego państwa tracą obywatelstwo w przypadku dobrowolnego nabycia obywatelstwa obcego państwa, chyba że przed nabyciem owego obywatelstwa złożyli wniosek o zezwolenie na zachowanie pierwotnego obywatelstwa i uzyskali takie zezwolenie, są zgodne z art. 20 TFUE?
2. Taki jest w istocie problem prawny, który pojawia się w niniejszych sprawach i który jest przedmiotem dwóch pytań prejudycjalnych skierowanych przez Verwaltungsgericht Düsseldorf (sąd administracyjny w Düsseldorfie, Niemcy) w sporach dotyczących utraty obywatelstwa niemieckiego.

¹ Język oryginału: francuski.

3. W niniejszych sprawach Trybunał ponownie został wezwany do rozstrzygnięcia kwestii, czy krajowy reżim pozbawienia obywatelstwa jest zgodny z prawem Unii. Sprawy te wpisują się bowiem w kontekst orzeczniczy będący następstwem wyroków Rottmann², Tjebbes i in.³, Wiener Landesregierung (Cofnięcie promesy nadania obywatelstwa)⁴ i Udlændinge- og Integrationsministeriet (Utrata obywatelstwa duńskiego)⁵.

II. Ramy prawne

A. Prawo Unii

4. Artykuł 20 ust. 1 TFUE ustanawia obywatelstwo Unii i przewiduje, że „każda osoba mająca obywatelstwo państwa członkowskiego” jest obywatelem Unii.

B. Prawo niemieckie

5. Staatsangehörigkeitsgesetz (ustawa o obywatelstwie)⁶ (zwana dalej „StAG”) obowiązująca od dnia 1 stycznia 2000 r. i mająca zastosowanie do sporów w postępowaniach głównych przewiduje w § 25:

„1. Niemiec traci obywatelstwo wraz z nabyciem obcego obywatelstwa, jeżeli nabycie to nastąpiło na jego wniosek lub na wniosek przedstawiciela ustawowego, ale osoba reprezentowana traci obywatelstwo tylko wtedy, gdy zachodzą warunki, w których można by wystąpić o zwolnienie [z obywatelstwa] na podstawie § 19. Utrata zgodnie ze zdaniem pierwszym nie następuje, jeżeli Niemiec nabywa obywatelstwo innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, Szwajcarii lub państwa, z którym Republika Federalna Niemiec zawarła umowę międzynarodową zgodnie z § 12 ust. 3.

2. Osoba nie traci obywatelstwa, jeżeli przed nabyciem obcego obywatelstwa na swój wniosek otrzymała od właściwego organu pisemne zezwolenie na zachowanie swojego obywatelstwa. [...] Przy podejmowaniu decyzji w sprawie wniosku zgodnie ze zdaniem pierwszym wyważa się interes publiczny i prywatny. W przypadku wnioskodawcy, który ma miejsce zwykłego pobytu za granicą, szczególną uwagę zwraca się na to, czy może on w wiarygodny sposób wykazać istniejące nadal powiązania z Niemcami”.

III. Okoliczności faktyczne w postępowaniach głównych

6. Istotne okoliczności faktyczne sporów w postępowaniach głównych, przedstawione w postępowaniach odsyłających, można streścić w następujący sposób.

² Wyrok z dnia 2 marca 2010 r. (C-135/08, zwany dalej „wyrokiem Rottmann”, EU:C:2010:104).

³ Wyrok z dnia 12 marca 2019 r. (C-221/17, zwany dalej „wyrokiem Tjebbes i in.”, EU:C:2019:189).

⁴ Wyrok z dnia 18 stycznia 2022 r. (C-118/20, zwany dalej „wyrokiem Wiener Landesregierung”, EU:C:2022:34).

⁵ Wyrok z dnia 5 września 2023 r. (C-689/21, zwany dalej „wyrokiem Udlændinge- og Integrationsministeriet”, EU:C:2023:626).

⁶ W brzmieniu ujednoliconym (*Bundesgesetzblatt*, cz. III, nr 102-1), zmieniona art. 1 ust. 7 Gesetz zur Reform des Staatsangehörigkeitsrechts (ustawy o reformie prawa o obywatelstwie) z dnia 15 lipca 1999 r. (BGBl. I, s. 161).

7. Skarżący w postępowaniu głównym w sprawie C-684/22, S.Ö., urodzony w Turcji w 1966 r., wjechał na terytorium Niemiec w 1990 r. Jest żonaty i jest ojcem trójki dzieci. W dniu 10 maja 1999 r. uzyskał obywatelstwo niemieckie w drodze nadania, a w dniu 13 września 1999 r. został zwolniony z obywatelstwa tureckiego.

8. Składając wniosek o wydanie dokumentu podróży dla syna w dniu 25 maja 2018 r. S.Ö. oświadczył, że ponownie nabył obywatelstwo tureckie w dniu 12 listopada 1999 r. W tym względzie przedłożył zaświadczenie tureckiego ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 27 lutego 2019 r. oraz odpis z rejestru stanu cywilnego z dnia 6 listopada 2018 r., zgodnie z którymi w dniu 13 września 1999 r. złożył wniosek o ponowne nadanie obywatelstwa tureckiego i uzyskał je ponownie na mocy postanowienia rady ministrów z dnia 12 listopada 1999 r.

9. Ponieważ władze niemieckie wyraziły poważne wątpliwości co do tego, czy syn S.Ö. posiada obywatelstwo niemieckie, w dniu 25 kwietnia 2019 r. S.Ö. wystąpił do urzędu ds. nadania obywatelstwa miasta S. z wnioskiem o wydanie dokumentu potwierdzającego posiadanie obywatelstwa, aby móc udokumentować, iż nadal posiada obywatelstwo niemieckie. Następnie przeprowadził się na obszar właściwości miasta Duisburg (Niemcy).

10. Skarżący w postępowaniu głównym w sprawie C-685/22 małżonkowie M.Ö. i N.Ö., urodzeni, odpowiednio, w 1959 r. i w 1970 r., wjechali na terytorium Niemiec w 1974 r. Uzyskali obywatelstwo niemieckie w dniu 27 sierpnia 1999 r. w drodze nadania, a w dniu 2 września 1999 r. zostali zwolnieni z obywatelstwa tureckiego.

11. W dniu 1 września 2005 r. w trakcie rozmowy z przedstawicielem urzędu miasta Wuppertal (Niemcy) skarżący oświadczyli, że ponownie nabyli obywatelstwo tureckie w dniu 24 listopada 2000 r. W tym zakresie przedłożyli zaświadczenie tureckiego konsulatu generalnego w E. z dnia 31 sierpnia 2005 r., z którego wynika, że w dniu 2 września 1999 r. złożyli wniosek o ponowne nabycie obywatelstwa tureckiego i nabyli je ponownie na mocy decyzji rady ministrów z dnia 24 listopada 2000 r. Pismem z dnia 1 grudnia 2016 r. skarżący przedłożyli miastu Wuppertal odpis z tureckiego rejestru stanu cywilnego, zgodnie z którym ponowne nabycie obywatelstwa tureckiego nastąpiło już na podstawie decyzji rady ministrów z dnia 1 listopada 1999 r.

12. W sierpniu 2020 r. miasto Wuppertal poinformowało M.Ö. i N.Ö., że ponieważ istnieje wystarczające prawdopodobieństwo, że data na odpisie z tureckiego rejestru stanu cywilnego została sfałszowana, odpis ten nie może mieć żadnej wartości dowodowej poza dowodem na ponowne nabycie obywatelstwa tureckiego.

13. Skarżący w postępowaniu głównym w sprawie C-686/22, małżonkowie M.S. i S.S., urodzeni w 1965 r. i w 1971 r., wjechali na terytorium Niemiec, odpowiednio, w 1981 r. i w 1989 r. Uzyskali oni obywatelstwo niemieckie w dniu 10 czerwca 1999 r. w drodze nadania, po czym zostali zwolnieni z obywatelstwa tureckiego.

14. Składając wniosek o zwolnienie z obywatelstwa tureckiego w celu spełnienia jednego z warunków do nadania obywatelstwa niemieckiego, M.S. i S.S. jednocześnie złożyli wniosek u władz tureckich o ponowne nadanie obywatelstwa tureckiego po uzyskaniu obywatelstwa niemieckiego. Zostali oni poinformowani, że zgodnie z ówczesnym prawem niemieckim mają możliwość ponownie uzyskać obywatelstwo tureckie bez utraty obywatelstwa niemieckiego. W tym względzie przedłożyli odpis z tureckiego rejestru stanu cywilnego, zgodnie z którym odzyskali obywatelstwo tureckie w dniu 9 sierpnia 1999 r. na podstawie decyzji rady ministrów.

15. W dniu 19 grudnia 2017 r. M.S. i S.S. złożyli wniosek wobec miasta Krefeld (Niemcy) o stwierdzenie posiadania obywatelstwa niemieckiego. Wprawdzie miasto Krefeld w dniu 24 sierpnia 2018 r. wydało im dokumenty potwierdzające posiadanie obywatelstwa, ale brak numeru decyzji rady ministrów w tureckim rejestrze stanu cywilnego potraktowało jako okazję do wznowienia postępowania.

16. W drodze decyzji porządkowych⁷ pozwane w postępowaniach głównych ustaliły, że na podstawie § 30 ust. 1 StAG S.Ö., M.Ö., N.Ö., M.S. i S.S. (zwani dalej razem „skarżącymi w postępowaniach głównych”) nie posiadają już obywatelstwa niemieckiego⁸. Pozwane te stwierdziły bowiem, że ponowne nabycie obywatelstwa tureckiego miało miejsce po dniu 1 stycznia 2000 r. i prowadziło do automatycznej utraty obywatelstwa niemieckiego zgodnie z § 17 ust. 1 pkt 2 i § 25 ust. 1 zdanie pierwsze StAG. Nie miałyby to miejsca, gdyby do ponownego nabycia obywatelstwa doszło przed dniem 31 grudnia 1999 r., ponieważ § 25 ust. 1 zdanie pierwsze Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz (ustawy o przynależności państwowej i do Rzeszy) z dnia 22 lipca 1913 r. (zwanej dalej „RuStAG”)⁹, który obowiązywał uprzednio, przewidywał, że utrata obywatelstwa niemieckiego następuje tylko w przypadku Niemców zamieszkałych za granicą. Jednakże skarżący w postępowaniach głównych nie udowodnili, że ponownie nabyli obywatelstwo tureckie przed dniem 1 stycznia 2000 r.

17. Skarżący w postępowaniach głównych wnieśli zatem skargę przeciwko tym decyzjom porządkowym do Verwaltungsgericht Düsseldorf (sądu administracyjnego w Düsseldorfie), który jest sądem odsyłającym.

IV. Pytania prejudycjalne i postępowanie przed Trybunałem

18. W swoich trzech wnioskach o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający stwierdza, że § 25 StAG, który obowiązuje od dnia 1 stycznia 2000 r., ma zastosowanie do skarżących w postępowaniach głównych z tego względu, że ponownie uzyskali oni obywatelstwo tureckie po wejściu w życie nowego brzmienia ustawy. Sąd ten zauważa, że odpisy z rejestru stanu cywilnego przedłożone przez skarżących w celu wykazania, że tak nie było, nie mają wartości dowodowej. Ponadto zauważa on, że skarżący w postępowaniach głównych nie ubiegali się o zezwolenie na zachowanie obywatelstwa niemieckiego, o którym mowa w § 25 ust. 2 zdanie pierwsze StAG, przed ponownym uzyskaniem obywatelstwa tureckiego.

19. W tej kwestii sąd odsyłający wskazuje, że zgodnie z orzecznictwem krajowym § 25 ust. 1 zdanie pierwsze StAG jest zgodny z prawem Unii, jako że osoba zainteresowana może złożyć na podstawie ust. 2 zdanie pierwsze tego paragrafu wniosek o zezwolenie na zachowanie obywatelstwa niemieckiego; procedura ta wyraźnie przewiduje indywidualną ocenę skutków utraty obywatelstwa dla sytuacji osoby zainteresowanej.

20. Sąd odsyłający ma jednak wątpliwości co do tej zgodności z prawem Unii. Zauważa on bowiem, że w sytuacji gdy procedura o wydanie uprzedniego zezwolenia na zachowanie obywatelstwa, o której mowa w § 25 ust. 2 StAG (zwana dalej „procedurą uprzedniego

⁷ Wydanych przez miasta, których dotyczą trzy sprawy główne, odpowiednio, w dniach 13 września 2019 r., 24 lutego 2021 r. i 12 lutego 2021 r.

⁸ Zgodnie z § 30 ust. 1 StAG: „[p]osiadanie lub nieposiadanie obywatelstwa niemieckiego ustala na wniosek urząd ds. obywatelstwa, jeśli można w wiarygodny sposób wykazać uzasadniony interes. Ustalenie to jest wiążące we wszystkich sprawach, w których posiadanie lub nieposiadanie obywatelstwa niemieckiego ma znaczenie prawne. W przypadku istnienia interesu publicznego ustalenie może nastąpić również z urzędu”.

⁹ BGBl. I, s. 583.

zezwoleń”), nie została wszczęta, z przepisu tego wynika, iż utrata obywatelstwa, a w konsekwencji utrata obywatelstwa Unii przez osoby niebędące obywatelami innego państwa członkowskiego, następuje automatycznie, bez jakiegokolwiek indywidualnej oceny. Sąd ten wskazuje, że prawo niemieckie nie przewiduje możliwości incydentalnej oceny skutków utraty obywatelstwa niemieckiego po jego utracie. W takim przypadku jedynym sposobem, aby zainteresowane osoby uzyskały, bez mocy wstecznej, obywatelstwo niemieckie, byłoby złożenie nowego wniosku o nadanie obywatelstwa.

21. Ponadto, zauważając, że zgodnie z brzmieniem § 25 ust. 2 StAG wnioski o zezwolenie na zachowanie obywatelstwa daje możliwość uwzględnienia wymogów prawa Unii zgodnie z wykładnią Trybunału, ponieważ to w świetle tych wymogów należy wyważyć interes publiczny i prywatny przy podejmowaniu decyzji w przedmiocie takiego wniosku, sąd odsyłający stwierdza, że w praktyce skutki utraty statusu obywatela Unii nie są badane przez organy administracyjne ani w orzecznictwie krajowym. Zezwolenie na zachowanie obywatelstwa jest jego zdaniem przyznawane tylko w przypadku, gdy istnieje szczególny interes w uzyskaniu obcego obywatelstwa przy jednoczesnym zachowaniu obywatelstwa niemieckiego.

22. W tych okolicznościach postanowieniami z dnia 3 listopada 2022 r., które wpłynęły do Trybunału w dniu 8 listopada 2022 r., Verwaltungsgericht Düsseldorf (sąd administracyjny w Düsseldorfie) postanowił zawiesić postępowanie w trzech sprawach głównych i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy art. 20 TFUE stoi na przeszkodzie uregulowaniu, zgodnie z którym w przypadku dobrowolnego nabycia (nieuprzywilejowanego) obywatelstwa państwa trzeciego następuje z mocy prawa utrata obywatelstwa państwa członkowskiego, a tym samym obywatelstwa Unii, jeżeli indywidualne badanie skutków utraty obywatelstwa ma miejsce tylko wtedy, gdy zainteresowany cudzoziemiec uprzednio złożył wniosek o wydanie zezwolenia na zachowanie obywatelstwa i wniosek ten został pozytywnie rozpatrzony przed nabyciem obcego obywatelstwa?
- 2) Jeżeli na pytanie pierwsze należy udzielić odpowiedzi przeczącej: Czy art. 20 TFUE należy interpretować w ten sposób, że w postępowaniu w sprawie wydania zezwolenia na zachowanie obywatelstwa nie można ustanawiać warunków, które skutkują tym, że ocena indywidualnej sytuacji zainteresowanego i jego rodziny w odniesieniu do konsekwencji utraty statusu obywatela Unii nie jest dokonywana lub zyskuje podrzędne znaczenie względem innych wymogów?”.

23. Postanowieniem z dnia 7 grudnia 2022 r. sprawy od C-684/22 do C-686/22 zostały połączone do celów pisemnego i ustnego etapu postępowania oraz wydania wyroku.

24. Uwagi na piśmie zostały przedstawione w sprawie C-686/22 przez skarżących w postępowaniu głównym, miasto Krefeld, rządy niemiecki i estoński oraz Komisję Europejską, a w sprawach C-684/22 i C-685/22 – przez te same rządy i Komisję. Trybunał postanowił nie przeprowadzać rozprawy w niniejszych sprawach.

V. Analiza

25. Poprzez dwa pytania prejudycjalne będące przedmiotem wniosków w niniejszych sprawach, które należy rozpoznać łącznie, sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 20 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu państwa członkowskiego przewidującemu, że jego obywatele w przypadku dobrowolnego nabycia obywatelstwa państwa trzeciego tracą z mocy prawa obywatelstwo tego państwa członkowskiego, co pociąga za sobą, w przypadku osób niebędących jednocześnie obywatelami innego państwa członkowskiego, utratę statusu obywatela Unii i związanych z nim praw, chyba że zainteresowani uzyskają zezwolenie na zachowanie tego obywatelstwa przed nabyciem obywatelstwa państwa trzeciego, przy czym właściwe organy krajowe, rozpatrując wniosek o takie zezwolenie, przeprowadzają indywidualną ocenę sytuacji zainteresowanych, która ma wyważyć interes publiczny i prywatny w zachowaniu obywatelstwa państwa członkowskiego.

26. Aby udzielić użytecznej odpowiedzi na to pytanie, na wstępie należy podkreślić kilka kwestii, które wydają się być bezsporne w postanowieniach odsyłających.

27. Po pierwsze, w odniesieniu do sytuacji skarżących w postępowaniach głównych, sąd odsyłający wyjaśnia, że wjechali oni na terytorium Niemiec w latach 70., 80. i 90. ubiegłego wieku i od tego czasu tam zamieszkiwali. W 1999 r. uzyskali obywatelstwo niemieckie w drodze nadania, zrzekając się obywatelstwa tureckiego, z którego następnie zostali zwolnieni. Jak wskazuje sąd odsyłający, skarżący w postępowaniach głównych, którzy zostali prawidłowo poinformowani na podstawie obowiązujących wówczas przepisów niemieckich, że mogą odzyskać obywatelstwo tureckie bez utraty obywatelstwa niemieckiego, dobrowolnie złożyli wniosek o odzyskanie obywatelstwa tureckiego w momencie, gdy zostali z niego zwolnieni. Kilka lat później właściwe organy stwierdziły, że skarżący w postępowaniach głównych odzyskali obywatelstwo tureckie po złożeniu odpowiedniego wniosku, a w konsekwencji, zgodnie z ustawodawstwem niemieckim obowiązującym od dnia 1 stycznia 2000 r., utracili z mocy prawa obywatelstwo niemieckie, a tym samym status obywateli Unii¹⁰. Ponadto, ponieważ zgodnie z tymi przepisami skarżący w postępowaniach głównych nie złożyli wniosku o wydanie – i nie uzyskali – zezwolenia właściwych organów na zachowanie obywatelstwa niemieckiego przed odzyskaniem obywatelstwa tureckiego, nie mogli oni skorzystać z indywidualnej oceny przewidzianej w ramach tego wniosku, poprzez wyważenie interesu publicznego i prywatnego w zakresie zachowania obywatelstwa niemieckiego.

28. Po drugie, w odniesieniu do przepisów rozpatrywanych w postępowaniach głównych sąd odsyłający stwierdza, w pierwszej kolejności, że § 25 ust. 1 StAG, obowiązujący od dnia 1 stycznia 2000 r., stanowi, iż obywatel niemiecki traci obywatelstwo w przypadku nabycia obywatelstwa obcego państwa, jeżeli nabycie to następuje na jego wniosek. Jednakże zgodnie z ust. 2 tego paragrafu taki obywatel może zachować obywatelstwo, jeżeli przed uzyskaniem obcego obywatelstwa otrzymał, na swój wniosek, pisemne zezwolenie właściwego organu w tym zakresie. Przepis ten stanowi również, że przy podejmowaniu decyzji w sprawie takiego wniosku należy wyważyć interes publiczny i prywatny.

¹⁰ Dla pełnego obrazu pragnę wskazać, że przedstawiciele doktryny wyjaśniają, iż reforma RuStAG wprowadziła elementy *ius soli* i ułatwiła nabycie obywatelstwa niemieckiego cudzoziemcom zamieszkałym w Niemczech, a w szczególności ich dzieciom urodzonym w tym państwie członkowskim. Zwracają oni uwagę, że od czasu wejścia w życie tego aktu prawnego wprowadzono zmiany w latach 2004, 2007, 2009, 2014 i 2019. Zobacz w szczególności A. Farahat i K. Hailbronner, *Report on Citizenship Law: Germany*, RSCAS/GLOBALCIT-CR 2020/5, European University Institute, Country Report 2020/05 (marzec 2020), s. 33.

29. Następnie sąd ten wyjaśnia, że zarówno nabycie przez skarżących w postępowaniach głównych obywatelstwa niemieckiego w drodze nadania, jak i złożenie przez nich wniosku o odzyskanie obywatelstwa tureckiego miały miejsce przed dniem 1 stycznia 2000 r., tj. datą wejścia w życie § 25 StAG¹¹. Dalej doprecyzowuje on, że przepis ten ma zastosowanie do nich, skoro odzyskali obywatelstwo tureckie po tej dacie, wyjaśniając, że dokumenty, które przedstawili, aby wykazać, że tak nie było, nie mają wartości dowodowej¹².

30. Wreszcie sąd odsyłający stwierdza, że skarżący w postępowaniach głównych nie złożyli wniosku o wydanie – a zatem nie uzyskali – zezwolenia na zachowanie obywatelstwa przed odzyskaniem obywatelstwa tureckiego, jak przewiduje to § 25 ust. 2 StAG. W konsekwencji utrata przez nich obywatelstwa niemieckiego, a tym samym statusu obywateli Unii, nastąpiła *automatycznie*, bez możliwości dokonania indywidualnej oceny ich sytuacji.

31. Jest to problem prawny, który stanowi sedno niniejszych spraw i którym zajmę się w niniejszej opinii. Poniżej przypomnę główne linie orzecznictwa Trybunału dotyczącego utraty obywatelstwa Unii wraz z zasadami, które z niego wynikają (zob. śródtytuł A poniżej) i które należy zastosować w niniejszych sprawach (zob. śródtytuł B poniżej).

A. W przedmiocie zasad wynikających z orzecznictwa Trybunału

1. *Od wyroku Rottmann do wyroku Wiener Landesregierung poprzez wyrok Tjebbes i in.*

32. W mojej opinii w sprawie Udlændinge- og Integrationsministeriet podkreśliłem, że wspólny wątek analizowanego przeze mnie orzecznictwa, wynikający z wyroków Rottmann, Tjebbes i in. oraz Wiener Landesregierung, składa się zasadniczo z dwóch zasad orzeczniczych¹³.

33. Zgodnie z pierwszą zasadą, o ile określenie „warunków nabycia i utraty obywatelstwa” należy do kompetencji każdego państwa członkowskiego, o tyle kompetencja ta musi być wykonywana zgodnie z prawem Unii¹⁴. W odniesieniu do tej zasady, ustanowionej w wyroku Micheletti i in.¹⁵, a następnie wyjaśnionej i potwierdzonej w wyroku Rottmann¹⁶, konieczne jest rozróżnienie między istnieniem tej wyłącznej kompetencji państw członkowskich a *jej wykonywaniem* zgodnie z porządkiem prawnym Unii.

¹¹ Nabycie obywatelstwa niemieckiego nastąpiło zatem na podstawie § 25 ust. 1 zdanie pierwsze RuStAG, obowiązującego do dnia 31 grudnia 1999 r., który przewidywał „Inlandsklausel” (zwaną dalej „klausulą odnoszącą się do terytorium kraju”), zgodnie z którą utrata obywatelstwa niemieckiego następowała tylko wtedy, gdy dany obywatel niemiecki „nie miał miejsca zamieszkania ani stałego pobytu na terytorium kraju”. Klausula ta została zniesiona w § 25 StAG. W swoich uwagach Komisja odnosi się do uzasadnienia projektu ustawy o reformie prawa o obywatelstwie z dnia 15 lipca 1999 r. (dokument 14/533 niemieckiego Bundestagu z dnia 16 marca 1999 r., s. 15), zgodnie z którym „[t]a »klausula odnosząca się do terytorium kraju« jest często wykorzystywana do obchodzenia zasady unikania wielokrotnego obywatelstwa przy nadawaniu obywatelstwa: obce obywatelstwo, którego się zrzeczono przed nadaniem obywatelstwa jest odzyskiwane bez sankcji po nadaniu obywatelstwa. Zniesienie »klausuli odnoszącej się do terytorium kraju« eliminuje tę możliwość nadużycia”. Zobacz w tym zakresie w szczególności: S. W. McFadden, German Citizenship Law and the Turkish diaspora, *German Law Journal*, 2019, No 20, s. 72 i w szczególności s. 74–78; S. Falcke i M. Vink, Closing a Backdoor to Dual Citizenship: The German Citizenship Law Reform of 2000 and the Abolishment of the »Domestic Clause«, *Frontiers in Sociology*, 2020, vol. 5, s. 1 i w szczególności s. 3–5; N. Bouche, La réforme de 1999 du droit allemand de la nationalité, *Revue internationale de droit comparé*, 2002, vol. 54(4), s. 1035.

¹² Zobacz pkt 18 niniejszej opinii.

¹³ C-689/21, EU:C:2023:53. Mając na uwadze potrzebę zwięzłości, ograniczam się do odesłania do pkt 29–43 owej opinii, gdzie przedstawiam orzecznictwo.

¹⁴ Zobacz podobnie wyroki: Rottmann, pkt 45; Tjebbes i in., pkt 32; Wiener Landesregierung, pkt 37, 51; a także Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo. Chodzi o zastosowanie podstawowej zasady prawa Unii w dziedzinie obywatelstwa Unii. Zobacz w tym względzie także orzecznictwo przywołane w pkt 41 wyroku Rottmann.

¹⁵ Wyrok z dnia 7 lipca 1992 r. (C-369/90, EU:C:1992:295, pkt 10).

¹⁶ Punkty 41, 42, 45.

34. Co więcej kompetencja ta nigdy nie została zakwestionowana przez Trybunał, a „nabycie i utrata obywatelstwa państwa członkowskiego (a co za tym idzie, obywatelstwa Unii) nie podlegają jako takie prawu [Unii], ale zasady nabycia i utraty obywatelstwa krajowego muszą być ukształtowane w sposób zgodny z regułami [prawa Unii] i w poszanowaniu praw obywatela [Unii]”¹⁷. W ten sposób fakt, że dana dziedzina należy do zakresu właściwości państw członkowskich, nie stoi na przeszkodzie temu, żeby w sytuacjach objętych w sposób oczywisty prawem Unii rozpatrywane normy prawa krajowego miały być zgodne z tym prawem¹⁸. Artykuł 20 TFUE nie może bowiem zostać pozbawiony skuteczności, a w konsekwencji prawa, które przyznaje on obywatelom Unii, nie mogą zostać naruszone przez przyjęcie przepisów krajowych niezgodnych z prawem Unii, w szczególności z zasadami wynikającymi z orzecznictwa Trybunału w tej dziedzinie¹⁹.

35. Druga zasada ustanowiona przez Trybunał w wyroku Rottmann²⁰ i potwierdzona w jego późniejszym orzecznictwie stanowi, że w odniesieniu do obywateli Unii wykonywanie kompetencji przez państwa członkowskie w zakresie, w jakim wpływa to na prawa przyznane i chronione przez porządek prawny Unii, podlega kontroli sądowej w świetle prawa Unii, a w szczególności w świetle zasady proporcjonalności²¹. Innymi słowy, ustawodawstwo krajowe przewidujące utratę statusu obywatela Unii może być więc zgodne z prawem Unii jedynie na uzasadnionych podstawach i w poszanowaniu tej zasady. Z orzecznictwa wynika również, że w zakresie zgodności z zasadą proporcjonalności należy mieć na uwadze szereg czynników. Przede wszystkim należy wziąć pod uwagę obowiązek przeprowadzenia indywidualnej oceny skutków utraty statusu obywatela Unii dla zainteresowanej osoby oraz w razie potrzeby dla członków jej rodziny w odniesieniu do utraty praw przysługujących każdemu obywatelowi Unii²²; następnie, wymóg zgodności tych skutków z prawami podstawowymi gwarantowanymi przez Kartę praw podstawowych Unii Europejskiej (zwaną dalej „kartą”)²³ i wreszcie, w przypadku utraty obywatelstwa z mocy prawa prowadzącej do utraty statusu obywatela Unii, obowiązek dokonania oceny, w sposób incydentalny, proporcjonalności skutków takiej utraty oraz umożliwienia w danym wypadku zainteresowanej osobie zachowania obywatelstwa lub odzyskania go *ex tunc*²⁴.

36. W szczególności w odniesieniu do tego ostatniego czynnika, wyrok Udlændinge- og Integrationsministeriet wydaje mi się szczególnie istotny, ponieważ po raz pierwszy Trybunał orzekł w sprawie terminu, w którym możliwe jest złożenie wniosku o zachowanie lub odzyskanie obywatelstwa państwa członkowskiego.

¹⁷ Zobacz opinia rzecznika generalnego M. Poiaresa Madura w sprawie Rottmann (C-135/08, EU:C:2009:588, pkt 23, 24, 26). W rezultacie, zdaniem tego rzecznika generalnego, nie chodzi ani o wyciągnięcie z tej zasady wniosku o bezwzględny zakaz pozbawienia obywatelstwa w sytuacji, gdy jego utrata pociągałaby za sobą utratę statusu obywatela Unii, ani o uznanie, że określone przez państwo członkowskie warunki nabycia i utraty obywatelstwa pozostają poza kontrolą prawa Unii.

¹⁸ Wyrok Rottmann, pkt 41.

¹⁹ Zobacz w tym zakresie wyroki: Rottmann, pkt 39, 41–43, 45, 48, 56, 55, 59; Tjebbes i in., pkt 30, 32, 40–42, 45; a także Wiener Landesregierung, pkt 44, 59, 61, 73.

²⁰ Punkty 48, 55, 56.

²¹ Wyroki: Tjebbes i in., pkt 40; Wiener Landesregierung, pkt 58; a także Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 38.

²² Wyroki: Rottmann, pkt 55, 56; Tjebbes i in., pkt 41; Wiener Landesregierung, pkt 59; a także Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 39.

²³ Wyroki: Tjebbes i in., pkt 45; Wiener Landesregierung, pkt 61; a także Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 55.

²⁴ Wyroki: Tjebbes i in., pkt 42; Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 40.

2. Wyrok *Udlændinge- og Integrationsministeriet*

37. W sprawie, która doprowadziła do wydania wyroku *Udlændinge- og Integrationsministeriet*²⁵, duński sąd chciał ustalić, czy krajowe przepisy dotyczące obywatelstwa są zgodne z art. 20 TFUE w związku z art. 7 karty.

38. W tym wyroku Trybunał potwierdził swoje wcześniejsze orzecznictwo. Podkreślił, że w przypadku gdy utrata obywatelstwa państwa członkowskiego następuje z mocy prawa w chwili osiągnięcia określonego wieku i powoduje utratę statusu obywatela Unii i związanych z nim praw, właściwe krajowe organy i sądy powinny być w stanie dokonać oceny skutków tej utraty obywatelstwa w świetle prawa Unii i ewentualnie umożliwić tej osobie zachowanie jej obywatelstwa lub odzyskanie go *ex tunc*²⁶.

39. W szczególności w odniesieniu do terminu na złożenie wniosku o dokonanie takiej oceny w celu zachowania lub odzyskania obywatelstwa Trybunał wskazał, że wobec braku konkretnego terminu przewidzianego w tym celu przez prawo Unii do każdego państwa członkowskiego należy wprowadzenie zasad proceduralnych mających na celu zapewnienie poszanowania praw, które jednostki wywodzą z prawa Unii, o ile te zasady pozostają zgodne, w szczególności, z zasadą skuteczności, czyli nie powodują w praktyce, że korzystanie z uprawnień wynikających z prawa Unii stanie się w praktyce niemożliwe lub nadmiernie utrudnione. Państwa członkowskie mogą w tym względzie ustanowić, w imię zasady pewności prawa, wymóg, by taki wniosek został złożony do właściwych organów w rozsądnym terminie²⁷.

40. Jednakże Trybunał stwierdził również, że zważywszy na poważne skutki utraty obywatelstwa państwa członkowskiego, w sytuacji gdy utrata ta powoduje utratę statusu obywatela Unii, dla skutecznego wykonywania praw, które ten ostatni wywodzi z art. 20 TFUE, norm lub praktyk krajowych mogących skutkować uniemożliwieniem osobie zainteresowanej wystąpienia o dokonanie oceny proporcjonalnego charakteru tych skutków w świetle prawa Unii nie można uznać za zgodne z zasadą skuteczności. W związku z tym Trybunał stwierdził, że gdy takiej osoby należycie nie poinformowano o prawie do wystąpienia o taką ocenę ani o terminie, w którym powinna złożyć odpowiedni wniosek, jej wniosek nie może zostać uznany za niedopuszczalny ze względu na upływ terminu²⁸.

41. W świetle tych zasad wynikających z orzecznictwa należy zatem zbadać utratę obywatelstwa przewidzianą w przepisach będących przedmiotem postępowań głównych, która pociąga za sobą utratę statusu obywatela Unii.

²⁵ Dla przypomnienia: sprawa, która doprowadziła do wydania tego orzeczenia, dotyczyła sytuacji obywatelki urodzonej w Stanach Zjednoczonych Ameryki z duńskiej matki i amerykańskiego ojca, która od urodzenia posiadała podwójne obywatelstwo duńskie i amerykańskie. Po osiągnięciu wieku 22 lat złożyła ona wniosek do *Udlændinge- og Integrationsministeriet* (ministerstwa imigracji i integracji, Dania) o zachowanie duńskiego obywatelstwa. Decyzją właściwego ministerstwa poinformowano ją, że utraciła duńskie obywatelstwo w chwili ukończenia 22. roku życia i że nie można przyznać jej prawa do zachowania obywatelstwa z tego względu, że złożyła wniosek po osiągnięciu tego wieku.

²⁶ Wyrok *Udlændinge- og Integrationsministeriet*, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo.

²⁷ Wyrok *Udlændinge- og Integrationsministeriet*, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo.

²⁸ Wyrok *Udlændinge- og Integrationsministeriet*, pkt 48 i przytoczone tam orzecznictwo.

B. W przedmiocie zastosowania zasad wynikających z orzecznictwa w niniejszych sprawach

42. Na wstępie chciałbym zaznaczyć, że Trybunał wielokrotnie orzekał, iż art. 20 TFUE nadaje każdej osobie posiadającej obywatelstwo państwa członkowskiego status obywatela Unii, który ma stanowić podstawowy status obywateli państw członkowskich²⁹. Oznacza to po pierwsze, że obywatelstwo państwa członkowskiego jest warunkiem wstępnym korzystania ze statusu obywatela Unii, z którym związane są wszystkie obowiązki i prawa ustanowione w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej³⁰, a po drugie, że w sytuacjach takich jak w sprawach w postępowaniach głównych utrata tego statusu stanowi łącznik z prawem Unii.

43. W niniejszych sprawach sąd odsyłający stwierdza, że odzyskanie obywatelstwa tureckiego przez skarżących w postępowaniach głównych miało miejsce po wejściu w życie § 25 StAG, w związku z czym automatycznie utracili oni obywatelstwo niemieckie, a w konsekwencji status obywateli Unii³¹.

44. Oczywiste jest zatem, że utrata obywatelstwa państwa członkowskiego przez obywateli Unii, którzy, podobnie jak skarżący w postępowaniach głównych, posiadają jedynie obywatelstwo jednego państwa członkowskiego i którzy w wyniku utraty tego obywatelstwa tracą status nadany im w art. 20 TFUE i związane z nim prawa, należy ze względu na swój charakter i skutki do zakresu prawa Unii³². Zatem zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału państwa członkowskie winny wykonywać swoje kompetencje w dziedzinie dotyczącej obywatelstwa z poszanowaniem prawa Unii, a zwłaszcza zasady proporcjonalności³³.

1. W przedmiocie słuszności celu leżącego w interesie publicznym, którego realizacji służy § 25 StAG

45. Przypominam, że Trybunał orzekł już, iż państwo członkowskie ma prawo chronić szczególnie stosunek solidarności i lojalności pomiędzy tym państwem a jego obywatelami oraz wzajemność praw i obowiązków leżących u podstaw więzi obywatelstwa³⁴. Trybunał orzekł, że państwo członkowskie ma prawo również uznać w ramach wykonywania swojej kompetencji do określania przesłanek nabycia i utraty obywatelstwa, iż obywatelstwo stanowi wyraz rzeczywistego związku między państwem a jego obywatelami i w konsekwencji powiązać utratę obywatelstwa z brakiem lub zaprzestaniem posiadania takiego rzeczywistego związku³⁵.

46. W niniejszym przypadku zgodnie z § 25 ust. 1 StAG obywatele niemieccy tracą to obywatelstwo z mocy prawa, jeśli dobrowolnie uzyskają obywatelstwo państwa trzeciego, chyba że uzyskają zezwolenie na zachowanie ich obywatelstwa przed uzyskaniem obcego obywatelstwa.

²⁹ Zobacz w szczególności wyroki: z dnia 20 września 2001 r., Grzelczyk (C-184/99, EU:C:2001:458, pkt 31); Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo.

³⁰ Artykuł 20 ust. 2 akapit pierwszy TFUE.

³¹ Zobacz pkt 28–31 niniejszej opinii.

³² Wyrok Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo.

³³ Wyrok Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo.

³⁴ Wyroki: Rottmann, pkt 51; Tjebbes i in., pkt 33; Wiener Landesregierung, pkt 52; a także Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 31.

³⁵ Wyroki: Tjebbes i in., pkt 35; Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 32.

47. Zwracam uwagę, że sąd odsyłający nie wyjaśnia, poza odwołaniem się w opisie ram prawnych do art. 7 ust. 1 lit. a) Europejskiej konwencji o obywatelstwie³⁶, celu lub celów leżących w interesie ogólnym, którego realizacji służy § 25 ust. 1 StAG. Ponieważ jednak przepis ten może być zgodny z prawem Unii tylko wtedy, gdy służy realizacji słusznego celu leżącego w interesie ogólnym, należy go zbadać w świetle uwag rządu niemieckiego.

48. Jak wskazało miasto Krefeld i ów rząd oraz jak wynika z uzasadnienia ustawy o reformie prawa o obywatelstwie z dnia 15 lipca 1999 r., § 25 StAG ma na celu między innymi zapobieganie wielokrotnemu obywatelstwu³⁷. Rząd niemiecki dodaje poza tym, że Bundesverfassungsgericht (federalny trybunał konstytucyjny, Niemcy) uznał w swoim orzecznictwie, iż decyzja ustawodawcy, aby przeciwstawić się *nieograniczonemu* wielokrotnemu obywatelstwu nie podlega krytyce³⁸.

49. W tym względzie nie może być wątpliwości, że reżim taki jak przewidziany w tym przepisie stanowi wyraz wykonywania kompetencji państw członkowskich w zakresie określania warunków nabycia i utraty obywatelstwa oraz że w kontekście wykonywania tej kompetencji państwo członkowskie takie jak Republika Federalna Niemiec ma prawo uznać, że w niektórych przypadkach należy unikać skutków posiadania więcej niż jednego obywatelstwa³⁹.

50. Co do zasady słusność tego celu potwierdza art. 7 ust. 1 lit. a) Europejskiej konwencji o obywatelstwie, zgodnie z którym państwo strona nie może przewidywać w swoim prawie wewnętrznym utraty obywatelstwa z mocy prawa lub z własnej inicjatywy, z wyjątkiem, w szczególności, przypadku *dobrowolnego nabycia* innego obywatelstwa⁴⁰. Zgodnie ze sprawozdaniem wyjaśniającym do tej konwencji kwestia, czy osoby, które dobrowolnie nabywają inne obywatelstwo, są uprawnione do zachowania swojego poprzedniego obywatelstwa, zależy od szczególnej sytuacji każdego państwa⁴¹.

³⁶ Europejska konwencja o obywatelstwie przyjęta w dniu 6 listopada 1997 r. w ramach Rady Europy, która weszła w życie w dniu 1 marca 2000 r. Konwencja ma zastosowanie do Niemiec od dnia 1 września 2005 r. Zgodnie z art. 7 ust. 1 lit. a) „[u]mawiające się państwo nie może przewidywać w swym prawie wewnętrznym utraty obywatelstwa ex lege ani z inicjatywy umawiającego się państwa, z wyjątkiem, w szczególności, przypadku dobrowolnego nabycia innego obywatelstwa”.

³⁷ W odniesieniu do tego celu, chociaż wielokrotne obywatelstwo powinno być wyjątkiem, w doktrynie podkreśla się, że podwójne obywatelstwo jest obecnie powszechniej dopuszczane. Według tych autorów „w praktyce nastąpił znaczny wzrost nadań obywatelstwa poprzez uznawanie podwójnego obywatelstwa”. Zobacz w tym zakresie A. Farahati K. Hailbronner, op.cit., s. 9, 18, 32. Ponadto z postanowienia odsyłającego wynika, że Konwencja z dnia 6 maja 1963 r. w sprawie ograniczenia przypadków wielokrotnego obywatelstwa i zobowiązań wojskowych w przypadkach wielokrotnego obywatelstwa, która weszła w życie w Republice Federalnej Niemiec w dniu 18 grudnia 1969 r., przestała obowiązywać w Niemczech od dnia 21 grudnia 2002 r. w związku z jej wypowiedzeniem. W tym względzie autorzy ci wyjaśniają, że reformie RuStAG towarzyszyła decyzja o wypowiedzeniu tej konwencji, która przewiduje jedynie ograniczoną akceptację podwójnego obywatelstwa.

³⁸ Rząd niemiecki przytacza postanowienie z dnia 8 grudnia 2006 r., 2 BvR 1339/06, DE:BVerfG:2006:rk20061208.2bvr133906, pkt 14. Rząd ten wskazuje, że również z krajowego orzecznictwa wynika, iż od czasu reformy RuStAG zlikwidowanie wielokrotnego obywatelstwa nie jest już priorytetem. Zobacz Bundesverwaltungsgericht (federalny sąd administracyjny), wyrok z dnia 10 kwietnia 2008 r., 5 C 28.07, DE:BVerwG:2008:100408U5C28.07.0, pkt 21.

³⁹ Zobacz podobnie wyroki: Tjebbes i in., pkt 34; Wiener Landesregierung, pkt 54. Chociaż Trybunał używa w swoim orzecznictwie terminu „niepożądane skutki”, przyznaje, że mam wątpliwości co do trafności określania skutków posiadania przez obywatela państwa członkowskiego kilku obywatelstw jako skutków „niepożądanych” w ujęciu ogólnym.

⁴⁰ Sprawozdanie wyjaśniające do tej konwencji (Rada Europy, *Série des traités européens*, nr 166, s. 11) stwierdza, że „[artykuł 7 ust. 1 lit. a)] pozwala państwom stronom przewidzieć utratę obywatelstwa w przypadku dobrowolnego nabycia innego obywatelstwa. Słowo »dobrowolny« wskazuje, że dana osoba nabyła obywatelstwo dobrowolnie, a nie w sposób automatyczny (z mocy prawa)”.

⁴¹ Z tego sprawozdania wynika, że w niektórych państwach, zwłaszcza tam, gdzie wiele osób chce uzyskać lub uzyskało jego obywatelstwo, można uznać, że zachowanie innego obywatelstwa mogłoby stanowić przeszkodę dla pełnej integracji tych osób. Z drugiej strony inne państwa mogą uznać za korzystniejsze ułatwienie nabycia ich obywatelstwa poprzez umożliwienie zainteresowanym osobom zachowania obywatelstwa pochodzenia, a tym samym promowanie ich integracji w państwie przyjmującym, w szczególności w celu umożliwienia tym osobom zachowania obywatelstwa innych członków ich rodziny lub ułatwienia im powrotu do kraju pochodzenia, jeśli sobie tego życzą (sprawozdanie wyjaśniające, s. 3).

51. Zwracam w tej kwestii uwagę, że prawo Unii nie stoi na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie postanowiło, że ocena istnienia lub braku rzeczywistego związku z nim opiera się na uwzględnieniu kryterium takiego, jak to określone w § 25 ust. 1 StAG, opartego na dobrowolnym nabyciu obywatelstwa państwa trzeciego przez zainteresowaną osobę, ani że w kontekście ustawodawczym mającym zasadniczo na celu uniknięcie wielokrotnego obywatelstwa to państwo członkowskie wymaga od tej osoby zastosowania się do szczególnej procedury, takiej jak określona w § 25 ust. 2 StAG, w przypadku gdy chce ona zachować obywatelstwo niemieckie.

52. Wobec powyższego uważam, podobnie jak rządy niemiecki i estoński oraz Komisja, że w okolicznościach spraw w postępowaniach głównych prawo Unii nie stoi co do zasady na przeszkodzie temu, by w sytuacjach, o których mowa w § 25 StAG, państwo członkowskie przewidziało ze względu na interes ogólny utratę obywatelstwa z mocy prawa, gdy jego obywatele dobrowolnie uzyskują obywatelstwo państwa trzeciego, nawet jeśli utrata ta pociąga za sobą dla osoby zainteresowanej utratę statusu obywatela Unii.

53. Jednakże, aby przepisy krajowe takie jak te będące przedmiotem postępowań głównych, które przewidują utratę statusu obywatela Unii, były zgodne z prawem Unii, muszą one nie tylko mieć na celu słuszne względy interesu ogólnego, ale także muszą być one zgodne z zasadą proporcjonalności.

2. W przedmiocie kontroli proporcjonalności skutków utraty obywatelstwa w świetle prawa Unii

54. O ile, jak już wyjaśniłem, prawo Unii nie stoi co do zasady na przeszkodzie przepisom będącym przedmiotem postępowań głównych, pragnę zauważyć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem ze względu na znaczenie, jakie prawo pierwotne Unii przypisuje statusowi obywatela Unii, który stanowi podstawowy status obywateli państw członkowskich, do właściwych krajowych organów i sądów należy zweryfikowanie, czy utrata obywatelstwa danego państwa członkowskiego, w sytuacji gdy powoduje ona utratę statusu obywatela Unii i praw, które z niego wynikają, jest zgodna z zasadą proporcjonalności w odniesieniu do skutków dla sytuacji osoby zainteresowanej oraz ewentualnie dla sytuacji członków jej rodziny w świetle prawa Unii⁴².

55. Orzecznictwo to wskazuje ponadto, że utrata z mocy prawa obywatelstwa danego państwa członkowskiego jest niezgodna z zasadą proporcjonalności, jeżeli właściwe przepisy krajowe w żadnym momencie nie pozwalają na dokonanie indywidualnej oceny skutków, jakie pociąga za sobą ta utrata w odniesieniu do zainteresowanych osób w świetle prawa Unii⁴³.

56. W tym przypadku chciałbym przypomnieć, że zgodnie z § 25 ust. 2 StAG obywatele niemieccy, którzy chcą dobrowolnie uzyskać obywatelstwo państwa trzeciego, mogą złożyć wniosek o zachowanie obywatelstwa niemieckiego w ramach procedury uprzedniego zezwolenia, która przewiduje, że przy podejmowaniu decyzji w sprawie wniosku o zezwolenie właściwy organ musi wyważyć interes publiczny i prywatny.

⁴² Wyroki: Rottmann, pkt 55, 56; Tjebbes i in., pkt 40; Wiener Landesregierung, pkt 58; a także Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 38. Zobacz również pkt 41 niniejszej opinii.

⁴³ Wyroki: Tjebbes i in., pkt 41; a także Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 39.

57. W pierwszej kolejności powstaje pytanie, czy ocena proporcjonalności wymagana przez prawo Unii może zostać przeprowadzona przez właściwe organy jedynie w określonym momencie, a mianowicie w tym przypadku przed utratą z mocy prawa obywatelstwa, a co za tym idzie statusu obywatela Unii, w ramach procedury uprzedniego zezwolenia.

58. Kwestia ta nie nastrocza trudności. W świetle orzecznictwa przypomnianego w pkt 55 niniejszej opinii, możliwe jest bowiem co do zasady, aby państwo członkowskie takie jak Republika Federalna Niemiec przewidziało dokonanie oceny proporcjonalności w szczególnych ramach procedury uprzedniego zezwolenia, takiej jak ta przewidziana w § 25 ust. 2 StAG. Jednakże, jak wynika z tego orzecznictwa, aby przepis ten był zgodny z prawem Unii, musi on gwarantować prawo do uzyskania indywidualnej oceny proporcjonalności skutków utraty obywatelstwa niemieckiego dla osób zainteresowanych oraz ewentualnie dla członków ich rodzin, w świetle prawa Unii.

59. Sąd odsyłający nie jest pewien, czy tak jest w niniejszym przypadku. Przyznaję, że ja również mam trudności ze zrozumieniem, jak ta procedura ma się do zasady proporcjonalności, a dokładniej, w jaki sposób zastosowanie tej procedury gwarantuje prawo do uzyskania indywidualnej oceny wymaganej przez prawo Unii. Poniżej przeanalizuję zatem z jednej strony zasady proceduralne określone w § 25 ust. 2 StAG, a z drugiej strony materialny zakres oceny proporcjonalności przewidzianej w tym przepisie.

a) W przedmiocie zasad proceduralnych przewidzianych w § 25 ust. 2 StAG

60. Przypominam, że § 25 ust. 2 StAG przewiduje możliwość zachowania obywatelstwa niemieckiego, jeżeli *przed uzyskaniem* obywatelstwa państwa trzeciego zainteresowana osoba *uzyskała* pisemne zezwolenie właściwego organu na zachowanie swojego obywatelstwa.

61. Powstaje zatem pytanie, czy w kontekście procedury uprzedniego zezwolenia warunki czasowe wymagane do złożenia wniosku o zezwolenie i do uzyskania zezwolenia są zgodne z prawem Unii. W tym celu warunki te nie mogą uniemożliwiać zainteresowanym osobom skutecznego wykonywania praw wynikających z ich statusu obywatela Unii.

62. W odniesieniu w pierwszej kolejności do warunku czasowego dotyczącego *złożenia wniosku o zezwolenie* Trybunał orzekł, że państwa członkowskie mogą ustanowić w imię zasady pewności prawa wymóg, by wniosek o zachowanie lub odzyskanie obywatelstwa został złożony do właściwych organów w rozsądnym terminie⁴⁴.

63. Wynika z tego moim zdaniem, że wymóg złożenia wniosku o uprzednie zezwolenie na zachowanie obywatelstwa państwa członkowskiego przed uzyskaniem obywatelstwa państwa trzeciego przewidziany w § 25 ust. 2 StAG wydaje się spełniać warunek rozsądnego terminu w rozumieniu tego orzecznictwa, ponieważ co do zasady nie stoi to na przeszkodzie temu, by zainteresowani obywatele korzystali z przysługującego im prawa do tego, by właściwe organy dokonały indywidualnej oceny proporcjonalności skutków utraty obywatelstwa w świetle prawa Unii.

⁴⁴ Wyrok Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 43 i przytoczone tam orzecznictwo. Zobacz również pkt 38 i nast. niniejszej opinii.

64. Niemniej jednak muszę podnieść, że lektura postanowienia odsyłającego, uwag skarżących w postępowaniach głównych w sprawie C-686/22 oraz uwag Komisji ujawnia niepewność co do tego, czy skarżący w postępowaniach głównych zostali należycie poinformowani o skutkach odzyskania obywatelstwa tureckiego dla ich sytuacji i sytuacji ich rodzin w szczególnym kontekście legislacyjnym reformy RuStAG.

65. Skarżący w postępowaniach głównych twierdzą bowiem, że w chwili złożenia wniosku o odzyskanie obywatelstwa tureckiego obowiązujące przepisy zezwalały im na odzyskanie tego obywatelstwa. W związku z tym nie było powodu, aby *składać wniosek o uprzednie zezwolenie*. Wskazali również, że zmiana reżimu prawnego nie została jasno wyjaśniona ani nie zwrócono im na nią uwagi. Dopiero po tym, jak złożyli wniosek o odzyskanie obywatelstwa tureckiego, RuStAG została zmieniona, a możliwość *uzyskania* podwójnego obywatelstwa przez obywateli niemieckich zamieszkałych na terytorium kraju została wycofana i ograniczona. Te spostrzeżenia wymagają kilku uwag z mojej strony.

66. Po pierwsze, w świetle orzecznictwa⁴⁵ wydaje mi się co najmniej prawdopodobne w świetle wskazanych przez sąd odsyłający dat odzyskania obywatelstwa tureckiego na warunkach określonych w § 25 StAG, że skarżący w postępowaniach głównych *nie mieli skutecznego dostępu* do indywidualnej oceny ich sytuacji na podstawie prawa Unii.

67. Jak bowiem słusznie zauważyła Komisja, należy wziąć pod uwagę fakt, że z jednej strony stan prawny obowiązujący do dnia 31 grudnia 1999 r. *nie przewidywał lub, w stosownych przypadkach, nie zezwalał na złożenie wniosku* o zachowanie obywatelstwa niemieckiego w przypadku ponownego nabycia obywatelstwa tureckiego przez obywateli niemieckich zamieszkałych na terytorium kraju. Z drugiej strony, jak zauważa sąd odsyłający, w okresie między wejściem w życie zmienionej wersji ustawy w dniu 1 stycznia 2000 r. a ponownym nabyciem obywatelstwa tureckiego *nie było żadnej możliwości* skutecznego wszczęcia i przeprowadzenia takiej procedury, w szczególności w odniesieniu do osób, które ponownie nabyły obywatelstwo tureckie na początku 2000 r., jak miało to miejsce w przypadku skarżących⁴⁶. W ten sposób niektóre z zainteresowanych osób mogły zostać pozbawione przed utratą obywatelstwa niemieckiego możliwości skutecznego dostępu do oceny ich indywidualnej sytuacji wymaganej przez prawo Unii, czego ustalenie należy do sądu odsyłającego⁴⁷.

68. Po drugie, w świetle tego orzecznictwa można moim zdaniem, ze względu na poważne konsekwencje utraty obywatelstwa państwa członkowskiego, wymagać od władz i sądów krajowych zapewnienia, aby zainteresowane osoby były *należycie informowane* po pierwsze o fakcie, że ewentualne nabycie lub odzyskanie obywatelstwa państwa trzeciego pociąga za sobą

⁴⁵ Wyrok Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo. Zobacz pkt 38 niniejszej opinii.

⁴⁶ Według niektórych przedstawicieli doktryny wejście w życie § 25 StAG położyło kres nadużywaniu tej luki prawnej dotyczącej stosowania klauzuli odnoszącej się do terytorium kraju, „ale niestety ta zmiana prawna *nie została zauważona* przez wielu obywateli tureckich i najwyraźniej nawet przez władze tureckie. Szacuje się zatem, że odzyskując obywatelstwo tureckie 40 000 Turków straciło obywatelstwo niemieckie *prawie o tym nie wiedząc*, po wejściu w życie [StAG]” (A. Farahat, K. Hailbronner, op.cit., s. 26, wyróżnienie własne). W tym przedmiocie zobacz również S. W. McFadden, op.cit., s. 80. Moim zdaniem takie środki są trudne do pogodzenia z solidarnością, która ma leżeć u podstaw relacji między państwem członkowskim a jego własnymi obywatelami, niezależnie od faktu, że tak jak w niniejszej sprawie obywatelstwo zostało nabyte w drodze nadania obywatelstwa w szczególnym kontekście istnienia luki prawnej dotyczącej stosowania klauzuli odnoszącej się do terytorium kraju.

⁴⁷ W szczególności z ram prawnych określonych przez sąd odsyłający wynika, że § 38 Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet (ustawy o pobycie, zatrudnieniu i integracji cudzoziemców na terytorium federalnym) z dnia 25 lutego 2008 r. (BGBl. I, s. 162) przewiduje wydanie byłemu obywatelowi Niemiec zezwolenia na pobyt stały lub zezwolenia na pobyt, jeżeli w momencie utraty obywatelstwa niemieckiego spełnia on określone warunki. Według niektórych przedstawicieli doktryny artykuł ten został wprowadzony przez ustawodawcę w celu przyznania tego rodzaju zezwoleń „obywatelom tureckim, którzy *mimowolnie* utracili obywatelstwo niemieckie, zakładając, że mogą odzyskać obywatelstwo tureckie” (A. Farahat, K. Hailbronner, op.cit., s. 26, wyróżnienie własne).

utrata obywatelstwa niemieckiego, a po drugie o procedurze uprzedniego zezwolenia umożliwiającej im ubieganie się o zachowanie tego obywatelstwa oraz o terminie, w którym muszą złożyć taki wniosek.

69. W niniejszym wypadku do sądu odsyłającego należy ustalenie, w szczególności biorąc pod uwagę fakt, że skarżący w postępowaniach głównych musieli zrzec się obywatelstwa tureckiego w celu uzyskania obywatelstwa niemieckiego w okresie reformy ustawodawczej, czy można uznać, że zostali należycie poinformowani⁴⁸.

70. Jeśli chodzi o drugi w kolejności warunek dotyczący *uzyskania zezwolenia* na zachowanie obywatelstwa niemieckiego przewidziany w § 25 ust. 2 StAG, muszę zwrócić uwagę, że przepis ten przewiduje, iż moment uzyskania obywatelstwa państwa trzeciego jest momentem, w którym upływa termin nie tylko na złożenie wniosku o zezwolenie na zachowanie obywatelstwa niemieckiego, ale również na uzyskanie tego zezwolenia. W rezultacie, jeżeli taki wniosek o zezwolenie nie został jeszcze rozpatrzony przez właściwe organy niemieckie w momencie wydania decyzji przez organy państwa trzeciego, nie może on już zostać rozpatrzony, co oznacza utratę statusu obywatela Unii bez możliwości skutecznego dostępu zainteresowanych osób do oceny proporcjonalności wymaganej przez prawo Unii. W rzeczywistości utrata ta zależy w praktyce od szeregu czynników, takich jak szybkość, z jaką interes publiczny i prywatny są wazone przez właściwe organy niemieckie oraz prędkość, z jaką wniosek o nabycie obywatelstwa jest rozpatrywany przez organy państwa trzeciego. Muszę przy tym jednak wskazać, że omawiany przepis nie wymaga od zainteresowanej osoby złożenia wniosku o nabycie obywatelstwa państwa trzeciego w tym samym czasie, co złożenie wniosku o zezwolenie na zachowanie obywatelstwa niemieckiego. W rezultacie, co do zasady, problem ten nie powinien powstać, jako że osoba taka powinna poczekać na uzyskanie decyzji władz niemieckich w sprawie zezwolenia na zachowanie obywatelstwa przed złożeniem wniosku o nabycie obywatelstwa państwa trzeciego.

71. Ponadto, ponieważ skarżący w postępowaniach głównych uważali, że mogą zachować zarówno obywatelstwo niemieckie, jak i tureckie, na co zezwalał § 25 RuStAG (obowiązujący do dnia 31 grudnia 1999 r.) w odniesieniu do obywateli niemieckich zamieszkałych w Niemczech, zgadzam się z Komisją, że „właściwe” byłoby przewidzieć w tym celu przepisy przejściowe. Taki reżim umożliwiłby osobom, które złożyły wniosek o odzyskanie obywatelstwa tureckiego na mocy prawa obowiązującego przed dniem 1 stycznia 2000 r., ale które uzyskały to obywatelstwo po tej dacie, *skuteczne* wszczęcie procedury uprzedniego zezwolenia przewidzianej w § 25 StAG. Biorąc pod uwagę poważne skutki utraty statusu obywatela Unii dla zainteresowanych osób, brak takich przepisów przejściowych jest moim zdaniem niezgodny z zasadą skuteczności.

72. W związku z tym, biorąc pod uwagę poważne skutki utraty obywatelstwa niemieckiego, a w konsekwencji statusu obywateli Unii skarżących w postępowaniach głównych, zarówno *zastosowanie* w niniejszych sprawach zasad proceduralnych, takich jak warunki czasowe przewidziane w § 25 ust. 2 StAG, jak i *brak takich przepisów przejściowych* wydają mi się niezgodne z zasadą skuteczności z tego względu, że zasady te lub ich brak ograniczają prawo skarżących do uzyskania oceny proporcjonalności.

⁴⁸ Zobacz w tym zakresie pkt 71 niniejszej opinii.

b) W przedmiocie materialnego zakresu indywidualnej oceny przewidzianej w § 25 ust. 2 StAG

73. Wbrew twierdzeniom miasta Krefeld i rządu niemieckiego sąd odsyłający wskazuje, że pomimo brzmienia § 25 ust. 2 StAG, gdy wniosek o uprzednie zezwolenie na zachowanie obywatelstwa niemieckiego zostaje odrzucony przez właściwe organy, indywidualna ocena proporcjonalności skutków utraty obywatelstwa niemieckiego w świetle prawa Unii nie jest w praktyce przeprowadzana ani przez te organy, ani przez sądy krajowe.

74. W pierwszej kolejności pragnę zauważyć, że jeżeli po przeprowadzeniu przez sąd odsyłający weryfikacji okaże się, że tak jest, samo formalne lub teoretyczne istnienie takiej oceny w kontekście procedury uprzedniego zezwolenia bez przeprowadzenia tej oceny w praktyce nie jest wystarczające do zagwarantowania zgodności tej procedury z art. 20 TFUE. W takim przypadku z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika⁴⁹, że sąd ten musi być w stanie zażądać od władz krajowych przeprowadzenia takiej oceny lub samodzielnie dokonać oceny skutków, jakie utrata obywatelstwa niemieckiego pociąga za sobą dla zainteresowanych osób i w razie konieczności umożliwić im zachowanie tego obywatelstwa lub odzyskania go *ex tunc*⁵⁰.

75. Jednakże rząd niemiecki podnosi w tym względzie, że § 25 ust. 2 StAG pozwala na dokonanie pełnej oceny sytuacji prawnej zainteresowanego i że fakt uwzględnienia nie tylko interesu publicznego, lecz także interesu prywatnego w celu zachowania obywatelstwa niemieckiego nieuchronnie pociąga za sobą uwzględnienie interesu zachowania statusu obywatela Unii. Gdyby sąd odsyłający uznał, jak twierdzi ten rząd, że właściwe organy krajowe przeprowadzają wymaganą przez prawo Unii indywidualną ocenę skutków utraty statusu obywatela Unii, to i tak musiałby zweryfikować, licząc od jakiej daty ta ocena została dokonana. Gdyby sąd ten stwierdził, że taka ocena jest dokonywana dopiero od dnia wydania wyroku Tjebbes i in., pragnę wskazać, że każda osoba, która na podstawie § 25 ust. 1 StAG utraciła obywatelstwo niemieckie z mocy prawa przed tą datą, musi mieć możliwość uzyskania takiej oceny i w danym wypadku odzyskania obywatelstwa tego państwa *ex tunc*, przy okazji wniosku o wydanie dokumentu podróży lub innego dokumentu stwierdzającego obywatelstwo, a bardziej ogólnie, w ramach postępowania w sprawie stwierdzenia obywatelstwa⁵¹.

76. W drugiej kolejności z postanowień odsyłających wynika, że skarżący w postępowaniach głównych prowadzą trwałe życie rodzinne i zawodowe w Niemczech. Jako obywatele niemieccy mogli oni korzystać z prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu w innych państwach członkowskich.

77. W tym względzie chciałbym od razu przypomnieć, że w ramach zakresu stosowania prawa Unii wszyscy obywatele Unii mają zagwarantowany taki sam poziom ochrony swoich podstawowych wolności, a w szczególności prawo do życia rodzinnego.

78. W szczególności w odniesieniu do tego prawa z utrwalonego orzecznictwa jasno wynika, że po pierwsze, ocena proporcjonalności wymaga w świetle prawa Unii indywidualnej oceny sytuacji zainteresowanej osoby *oraz sytuacji jej rodziny* celem ustalenia, czy utrata obywatelstwa danego państwa członkowskiego, jeśli powoduje utratę statusu obywatela Unii, pociąga za sobą skutki, które wpłynęłyby w sposób nieproporcjonalny w stosunku do celu zamierzonego przez

⁴⁹ Zobacz pkt 38 i nast. niniejszej opinii.

⁵⁰ Zobacz podobnie wyroki: Tjebbes i in., pkt 42; a także Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 40.

⁵¹ Zobacz podobnie wyroki: Tjebbes i in., pkt 42; a także Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 40.

ustawodawcę krajowego na normalny rozwój życia rodzinnego i zawodowego tejże osoby⁵². Po drugie, w kontekście tego badania do właściwych organów krajowych i, w danym wypadku, sądów krajowych należy w szczególności zapewnić, aby taka utrata obywatelstwa była zgodna z prawami podstawowymi zagwarantowanymi w karcie, których przestrzeganie zapewnia Trybunał, a w szczególności z prawem do poszanowania życia rodzinnego określonym w art. 7 karty. Ponadto artykuł ten należy interpretować w razie potrzeby w powiązaniu z obowiązkiem uwzględnienia najlepszego interesu dziecka uznanym w art. 24 ust. 2 karty⁵³.

79. W trzeciej kolejności, na tym etapie pojawia się kwestia istotna dla wyniku postępowania przed sądem odsyłającym: jaka jest właściwa data, którą powinny wziąć pod uwagę właściwe organy w celu dokonania oceny proporcjonalności? Można argumentować, jak orzekł Trybunał w wyroku *Udlændinge- og Integrationsministeriet*, że data ta odpowiada dniowi, w którym zainteresowana osoba uzyskała lub odzyskała obywatelstwo państwa trzeciego, ponieważ w niniejszej sprawie zgodnie z § 25 ust. 2 StAG stanowi ona integralną część słusznych kryteriów, które określiło to państwo członkowskie i od których zależy zachowanie lub utrata obywatelstwa.

80. Jest jednak pewne, że w przeciwieństwie do sytuacji w sprawie, która doprowadziła do wydania wyroku *Udlændinge- og Integrationsministeriet*⁵⁴, w niniejszej sprawie odpowiedź na to pytanie nie powinna się na tym kończyć i musi uwzględniać ważny czynnik, a mianowicie, że skarżący w postępowaniach głównych nie byli w żaden sposób w stanie wszcząć procedury uprzedniego zezwolenia na zachowanie obywatelstwa niemieckiego, ponieważ § 25 ust. 2 StAG nie wszedł jeszcze w życie w dniu złożenia przez nich wniosków o odzyskanie obywatelstwa tureckiego. W związku z tym w przypadku skarżących w postępowaniach głównych *niemożliwe* było – zarówno pod względem proceduralnym, jak i materialnym – złożenie przez nich wniosku o uprzednie zezwolenie. W rzeczywistości, ponieważ nie istniał jeszcze *termin* na złożenie wniosku o zachowanie obywatelstwa niemieckiego, nie mógł on wygasnąć, w związku z czym zainteresowane osoby nie miały skutecznego dostępu do indywidualnej oceny ich sytuacji na podstawie prawa Unii⁵⁵.

81. W czwartej i ostatniej kolejności wydaje mi się, że należy rozważyć jeszcze jedną, ostatnią kwestię. Przypominam, że sąd odsyłający wyjaśnia, iż prawo niemieckie nie przewiduje możliwości incydentalnej oceny skutków utraty obywatelstwa niemieckiego po jego utracie. W takim przypadku jedynym sposobem dla zainteresowanych osób na odzyskanie, bez skutku wstecznego, obywatelstwa niemieckiego byłoby złożenie nowego wniosku o nadanie obywatelstwa⁵⁶.

82. Jednakże taka możliwość odzyskania obywatelstwa nie jest zgodna z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, ponieważ oznacza ona, że osoba zainteresowana jest pozbawiona na określony czas możliwości korzystania ze wszystkich praw, jakie jej przysługują w związku z posiadaniem statusu obywatela Unii, bez możliwości przywrócenia tych praw we wspomnianym

⁵² Wspomniane konsekwencje nie mogą według Trybunału być hipotetyczne lub przypadkowe. Wyroki: *Tjebbes i in.*, pkt 44; *Udlændinge- og Integrationsministeriet*, pkt 54.

⁵³ Wyrok *Udlændinge- og Integrationsministeriet*, pkt 55 i przytoczone tam orzecznictwo.

⁵⁴ W zakresie, w jakim skarżąca złożyła wniosek o zachowanie duńskiego obywatelstwa po upływie terminu przewidzianego w ustawodawstwie krajowym. Zobacz przypis 25 niniejszej opinii.

⁵⁵ Jest to zgodne z rozważaniami przedstawionymi w pkt 66 i nast. niniejszej opinii. W tym kontekście skarżący w postępowaniach głównych jako obywatele niemieccy mogli korzystać z praw wynikających ze statusu obywateli Unii w okresie między nadaniem im obywatelstwa w 1999 r. a wydaniem decyzji stwierdzającej utratę ich obywatelstwa, tj. przez co najmniej 18 lat. Sytuacja ta, po pierwsze *de iure*, a po drugie *de facto*, a także rozdźwięk między tymi dwiema datami powinny być brane pod uwagę przy ocenie proporcjonalności, a w szczególności w kontekście ochrony prawa do życia rodzinnego i zawodowego.

⁵⁶ Sąd odsyłający wyjaśnia, że § 13 StAG, który umożliwia byłym obywatelom niemieckim pod pewnymi warunkami ułatwione nadanie obywatelstwa, ma zastosowanie tylko wtedy, gdy wnioskodawcy zamieszkuja za granicą.

okresie. Zgodnie z tym orzecznictwem brak polegający na tym, że prawo krajowe nie przewiduje na zasadach zgodnych z prawem Unii uzyskania ze strony organów krajowych i ewentualnie sądów krajowych oceny w świetle prawa Unii proporcjonalności skutków utraty obywatelstwa danego państwa członkowskiego, w stosownym przypadku prowadzącej do odzyskania ex tunc tego obywatelstwa, nie może zostać skompensowany umożliwieniem nadania takiego obywatelstwa, bez względu na warunki, nawet korzystne, jego uzyskania. Przyjęcie, że powinno być inaczej, byłoby równoznaczne z przyznaniem, że dana osoba może zostać pozbawiona, choćby tylko na ograniczony czas, możliwości korzystania ze wszystkich praw, jakie jej przysługują w związku z posiadaniem statusu obywatela Unii, i nie ma możliwości przywrócenia tych praw za tenże okres⁵⁷.

VI. Wnioski

83. W świetle powyższego proponuję, aby Trybunał udzielił następującej odpowiedzi na pytania prejudycjalne skierowane przez Verwaltungsgericht Düsseldorf (sąd administracyjny w Düsseldorfie, Niemcy):

Artykuł 20 TFUE w świetle art. 7 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie uregulowaniu państwa członkowskiego przewidującemu, że jego obywatele w przypadku dobrowolnego nabycia obywatelstwa państwa trzeciego tracą z mocy prawa obywatelstwo tego państwa członkowskiego, co pociąga za sobą w przypadku osób niebędących jednocześnie obywatelami innego państwa członkowskiego utratę statusu obywatela Unii i związanych z nim praw, chyba że uzyskają oni zezwolenie na zachowanie tego obywatelstwa przed nabyciem obywatelstwa państwa trzeciego, o ile zainteresowanym osobom zostanie zapewniony w rozsądnym terminie skuteczny dostęp do procedury zachowania obywatelstwa, która umożliwia właściwym organom dokonanie oceny proporcjonalności skutków utraty tego obywatelstwa w świetle prawa Unii oraz, ewentualnie, wyrażenie zgody na zachowanie lub odzyskanie tego obywatelstwa ex tunc. Termin taki może rozpocząć bieg tylko wtedy, gdy organy te należycie poinformowały zainteresowane osoby o fakcie, że ewentualne nabycie lub odzyskanie obywatelstwa państwa trzeciego pociąga za sobą utratę obywatelstwa, oraz o możliwości wszczęcia procedury uprzedniego zezwolenia na złożenie wniosku o zachowanie tego obywatelstwa, jak również o ich prawie do złożenia w tym terminie wniosku o zachowanie lub odzyskanie tego obywatelstwa. W przeciwnym razie wspomniane organy muszą mieć możliwość przeprowadzenia takiej oceny incydentalnie w momencie składania przez te osoby wniosku o wydanie dokumentu podróży lub innego dokumentu poświadczającego ich obywatelstwo lub, ewentualnie, w trakcie procedury mającej na celu stwierdzenie utraty obywatelstwa.

⁵⁷ Wyrok Udlændinge- og Integrationsministeriet, pkt 57, 58. Zobacz również moja opinia w sprawie Udlændinge- og Integrationsministeriet (C-689/21, EU:C:2023:53, pkt 93, 94).